

Emma Goldman

Errico Malatesta

Ljubav i sloboda

debata

Ima li neko sličniji robu od jedne zaljubljene osobe?
Kako čovek može biti istinski slobodan kada voli?

Ideja slobodne ljubavi je složena, imala je (i još uvek ima) branioce (i manipulatore) različitih ideologija i dobijala je različite forme tokom istorije. Što se tiče erotske ljubavi, ona se ne odnosi samo na puku mogućnost imanja više seksualnih veza, već na mogućnost da se izađe iz ekskluzivnosti i nejednakosti braka i građanske porodice kako bi se volelo više osoba u isto vreme i bez hijerarhije. Podseća nas takođe na dve fundamentalne slučajnosti: da je romantična ljubav nastala u isto vreme kada i papirna novčanica i da se ekskluzivnost u partnerskom odnosu pojavila kada je počela da se kuje ideja o privatnom posedu radi podele javnog zemljišta.

Slobodna ljubav kritikuje porodično jedinstvo kao epicentar ljubavi; tu patrijarhalnu kapitalističku porodicu koja ograničava slobodu žena, sinova i kćerki i koja je garancija jedne od najvećih društvenih nepravdi: nagomilavanje kapitala.

Ideja slobodne ljubavi, isto kao i aktuelne teorije o poliamoriji, zahteva ideju o drugarstvu, afektivnom prijateljstvu, potvrđujući da se u isto vreme može želeći dobro dvema ili više osobama. Ali to ne znači ni da je obavezno, ni da je lako, niti da ljubav shvatamo kao potrošnu robu.

Imajući ovo u vidu, postavlja se pitanje da li je zaista anarhizam ideologija koja je najbliža slobodi kada je u pitanju ljubav? Ona koja više insistira na tome da

jedna osoba u isto vreme voli nekoliko drugih, iako sa različitim namerom i intenzitetom, i koja se prema tome zalaže za novu sentimentalnu edukaciju kako bi postigla istinsku društvenu promenu?

Debata koja se ovde predlaže je deo jednog šireg istraživanja o konceptu ljubavi danas, koje sprovodi umetnica Mireia Saljares (Mireia Sallarès), pod naslovom „Kao malo vode na dlanu, projekat o ljubavi i Srbiji“. Kako bi se o tome moglo razgovarati, izabrali smo i preveli na srpski dva teksta iz knjige „Slobodna ljubav: Eros i Anarhija“, koje je prikupio Osvaldo Baigorria u izdanju kuće Aldarull iz Barselone, 2014. („El amor libre: Eros i Anarquía“, Osvaldo Baigorria, complilador, ed. Aldarull, Barcelona, 2014) i koju je objavila anarhistička zadružna knjižara osnovana u Barseloni 2009. godine. Dva fundamentalna teksta: „Zamka zaštite“ Eme Goldman (La trampa de la proteccion, Emma Goldman, 1917) i „Ljubavne boli“, Erika Malateste (Mal de amor, Errico Malatesta, 1919), koji će nam pomoći da razumemo da ljubav i sloboda imaju dugu zajedničku istoriju i možda, kako se ističe u prologu sakupljača „da bi se branili principi slobodne ljubavi, potrebna je jednaka doza nevinosti i iskustva (...) i da ništa neće moći da zaustavi anarhično kretanje srca.“

Zamka zaštite

Emma Goldman (Emma Goldman)

Brak i ljubav nemaju ništa zajedničko; udaljeni su jedno od drugog kao dva pola, čak su sušta suprotnost. Brak je pre svega jedan ekonomski dogovor, osiguranje koje se razlikuje od uobičajenog životnog osiguranja jedino po tome što je brak stroži i više vezuje. Koristi koje se dobijaju njime su beznačajne u poređenju sa onim što je potrebno platiti za njega. Kada se potpiše polisa osiguranja plaća se u novcu i uvek postoji sloboda da se plaćanje prekine. S druge strane, ako je premija jedne žene muž, ona za njega mora da plaća svojim imenom, svojom privatnošću, poštovanjem prema sebi samoj i svom životu „dok ih smrt ne rastavi“. Osim toga, bračno osiguranje je osuđuje da celog života zavisi od muža, na parazitizam, na potpunu beskorisnost, kako iz individualnog, tako i društvenog aspekta. I muškarac takođe plaća svoj danak, ali s obzirom da je njegova životna sfera mnogo šira, njega brak ne ograničava kao ženu. Njegovi lanci su više ekonomski.

Živimo u epohi pragmatizma. Nismo više u vremenu kada su Romeo i Julija rizikovali da će zbog ljubavi izazvati gnev svojih roditelja, ili kada je Margarita zbog ljubavi bila izložena ogovaranjima komšiluka. Moralna norma koja se usađuje jednoj devojci više nije da li je muškarac u njoj probudio ljubav, nego „koliko on zarađuje“. Jedino božanstvo i jedina važna stvar u praktičnom američkom životu je: Da li muškarac može da zaradi za život? To je jedina stvar koja opravdava brak. Malo po malo time se ispunjavaju misli devojke koja više ne sanja poljupce i mesečinu ili smeh i suze, već sanja da ide u kupovinu i dobija popuste u radnjama. To siromaštvo duše i ta odvratnost su nerazdvojni elementi institucije braka.

Ova institucija pretvara ženu u jednog parazita i primorava je da potpuno zavisi od druge osobe. Onesposobljava je da se bori za život, uništava njenu društvenu svest, paralizuje njenu maštu, a posle je ljupko stavlja pod svoju zaštitu, što je u stvari samo zamka, parodija ljudskog karaktera. Ako je majčinstvo ženino najveće ostvarenje, koja joj zaštita još treba osim ljubavi i slobode? Brak skrnavi, vređa i kvari to ostvarenje. Zar ne kaže ženi da samo pod okriljem braka može podariti život? Zar je ne stavlja na stub srama i degradira je i osramoćuje ako odbije da kupi svoje pravo na majčinstvo tako što će prodati samu sebe? Možda brak ne sankcioniše majčinstvo, iako je začće bilo s mržnjom i prisilno? I kada je majčinstvo bilo svojevolljno, produkt ljubavi, ekstaze, izazovne strasti, ne stavlja li se bodljikava kruna na nedužnu glavu, urezujući krvavim slovima epitet „kopile“?

Čak i kad bi brak sadržao sve vrline koje se njime tvrde, njegovi zločini protiv materinstva bi ga zauvek isključili iz carstva ljubavi. Ljubav, najjači i najdublji element u celom životu, predznak nade, radosti, ekstaze; ljubav koja prkosi svim zakonima, svim nagodbama; ljubav, najslobodniji, najmoćniji kreator ljudske sudbine, kako ta svemoćna sila može biti sinonim za jadni zametak Države i Crkve kao što je brak?

Slobodna ljubav? Zar ljubav može biti nešto drugo do slobodna? Čovek je kupio pamet, ali svi milioni sveta nisu uspeali da kupe ljubav. Čovek je pokorio tela, ali sva ovozemaljska moć nije bila sposobna da pokori ljubav. Čovek je osvojio čitave nacije, ali sve njegove vojske ne bi mogle da osvoje ljubav. Čovek je okovao i sputao duh, ali nije mogao ništa protiv ljubavi. Smešten na

tronu, sa svim sjajem i pompom koje mu njegovo zlato može obezbediti, čovek se oseća siromašno i usamljeno ako ljubav ne pređe njegov prag. Kada ljubav postoji, čak i najsiromašnija koliba se ispuni toplinom, životom i radošću; ljubav ima magičnu moć da jednog prosjaka pretvori u kralja. Da, ljubav je slobodna i ne može napredovati ni u jednoj drugoj sredini. U slobodi, ljubav se predaje bezrezervno, obilno, potpuno. Svi zakoni i dekreti, svi sudovi sveta je ne mogu iščupati iz tla u kojem je pustila korenje. Ljubavi ne treba zaštita, jer ona se štiti sama. Dokle god je ljubav ta koja stvara decu, neće biti napuštene, gladne i dece lišene ljubavi. Poznajem žene koje su postale majke izvan braka sa muškarcima koje su volele. Malo dece u braku uživa brigu, zaštitu i odanosti koje slobodno majčinstvo može da im pruži. Branioci vlasti se boje slobodnog majčinstva iz straha od gubitka svog plena. Ko bi se onda borio u ratovima? Ko bi bio tamničar ili policajac, ako bi žene nekritički odbijale da rađaju? „Vrsta, vrsta!“ – viču kralj, predsednik, kapitalista i sveštenik. Treba očuvati vrstu, iako se uloga žene svede na puku mašinu za rađanje, a institucija braka je jedini sigurnosni ventil protiv opasnog seksualnog buđenja žene.

Ali su beskorisni ovi očajnički pokušaji da se održi stanje ropstva. Beskorisne su takođe i crkvene naredbe, žestoki napadi diktatora i uključujući ruku zakona. Žena ne želi da bude proizvođač jedne bolesne, slabe, oronule i bedne rase ljudskih bića, koja nemaju ni snagu ni moralnu vrednost da zbace jaram svog siromaštva i svog ropstva. Umesto toga, želi manje dece, ali bolje, začete i gajene s ljubavlju i slobodnim izborom, a ne iz moranja kao u braku.

Naši kvazimoralisti treba da nauče dublje značenje odgovornosti prema detetu koju ljubav u slobodi budi u grudima žene. Ona bi se pre zauvek odrekla majčinstva nego dala život u jednom ambijentu gde se samo udiše propast i smrt. A ako i postane majka, to je da detetu podari ono najbolje i najdublje iz svog bića. Njen moto je da se razvija sa detetom i zna da će se samo na taj način formirati pravi muškarci i prave žene.

Zapravo, u našem trenutnom stanju pigmejstva, za većinu ljudi ljubav je nešto nepoznato. Ne razume se, izbegava se i vrlo retko se ukorenjuje; a kada se i desi, brzo vene i umre. Njeno osetljivo vlakno ne može da podnese pritisak i napore svakodnevnog života. Njena duša je previše složena da bi se prilagodila na viskoznu teksturu našeg društvenog tkanja. Plače, žali i pati za onima kojima je to potrebno, a koji, međutim, nemaju kapacitet da se uzdignu na njene visine.

Jednog dana, muškarci i žene će se uzdići i dostići vrh planina; biće veliki, jaki i slobodni, spremni da primaju, dele i da se greju zlatnim zracima ljubavi. Kakva mašta, kakva fantazija, koji pesnički genije može predvideti, barem približno, mogućnosti te snage u životima muškaraca i žena? Ako jednog dana na svetu treba da postoji prava zajednica i celina, onda će to izroditi ljubav, a ne brak.

Ljubavni jadi

Eriko Malatesta (Errico Malatesta)

„Recimo odmah: mi nemamo nikakvo rešenje da sprečimo nevolje koje proizilaze iz ljubavi, zato što se one ne mogu uništiti društvenim reformama niti promenom običaja. Određene su dubljim, moglo bi se reći i fiziološkim osećanjima čoveka, i nisu promenljive, a da jesu, evoluirale bi sporo i na način koji mi ne možemo predvideti.

Želimo slobodu; želimo da muškarci i žene mogu da se slobodno vole i sjedinjuju bez drugih motiva osim iz ljubavi, bez ikakvog pravnog, ekonomskog i fizičkog nasilja. Ali sloboda, koja je jedino rešenje koje možemo i moramo da ponudimo, nije radikalno rešenje problema, jer da bi ljubav bila zadovoljena, potrebno je da postoje dve slobode, koje se često uopšte ne dese; pa je sloboda da se radi šta se želi zapravo jedan besmisleni izraz kada se nešto ne zna voleti.

Mnogo je lako reći: „Kada se jedan čovek i jedna žena vole, oni se sjedine, a kada prestanu sa se vole, oni se rastanu.“ Ali, da bi se ovaj princip pretvorio u generalno pravilo koje sigurno donosi sreću, bilo bi potrebno da se oni vole i da prestanu da se vole u isto vreme. Međutim, šta ako jedan od njih voli, a nije voljen? I šta ako dok jedan voli, drugi ga ne voli i već pokušava da zadovolji novu strast? Ili šta ako jedan u isto vreme voli više drugih osoba koje ne mogu da se prilagode na tu promiskuitetnost? „Ja sam ružan“ - govorio nam je jedan prijatelj – „Šta da radim ako me niko ne bude voleo?“ Pitanje koje izaziva smeh, ali takođe nam nagoveštava prave tragedije.

Drugi, zabrinut za isti problem, je govorio: „Ako danas ne nađem ljubav, kupiću je, pa neka i moram da štedim na hlebu. Šta ću raditi kada ne bude bilo žena koje se prodaju?“. Pitanje je užasno, jer prikazuje želju da uvek bude bića koja će biti primorana da se zbog gladi prostituišu, ali je međutim tako odvratno i užasno ljudsko!

Neki kažu da će se rešenje naći u radikalnom ukidanju porodice; u ukidanju manje-više stalnih seksualnih partnera, svodenju ljubavi na samo fizički čin ili, bolje reći, u transformisanju, uz dodatak seksualnog jedinstva, u jedno osećanje koje je slično prijateljstvu, osećanje koje priznaje umnožavanje, raznovrsnost, istovremenost osećanja. A deca...? Deca su svačija.

Da li porodica može biti ukinuta? Treba li priželjkivati to? Primitimo pre svega da, uprkos režimu pritiska i laži koji je preovladavao i koji još uvek preovlađuje u porodici, ona i je dalje najveći faktor ljudskog razvoja, zato što se upravo u porodici čovek žrtvuje za čoveka, gde čini dobro zbog dobra, bez želje da za uzvrat dobije nešto drugo osim ljubavi svoje partnerke i dece. Ali nam se kaže, kad bismo eliminisali interesna pitanja, svi ljudi bi bili braća i voleli bi jedni druge.

Zasigurno, više se ne bi mrzeli; zasigurno, razvilo bi se osećanje simpatije i solidarnosti, opšti interes muškaraca bi se pretvorio u jedan važan faktor u određivanju ponašanja svakog od njih. Ali ovo i dalje nije ljubav. Voleti ceo svet liči mnogo na ne voleti nikoga. Možda možemo da pomognemo nekima, ali ne možemo da oplakujemo sve nesreće, zato što bi se ceo naš život raspao u suzama; međutim suze simpatije su najslađa uteha za jedno srce koje pati. Statistika umiranja i rađanja nam može

ponuditi interesantne podatke iz kojih možemo saznati potrebe društva, ali ona ne govori ništa našim srcima. Nemoguće je rastužiti se zbog svakog ljudskog bića koje umre i obradovati se zbog svakog rođenja.

A ako ne volimo jednu osobu življe nego druge, ako ne postoji samo jedno biće zbog kog smo posebno spremni da se žrtvuemo; ako ne znamo za drugu ljubav do onu umerenu, lenju, skoro teorijsku, koju možemo osetiti prema svakome, zar život ne bi bio manje bogat, manje plodan, manje lep? Zar ljudska priroda ne bi izgledala umanjeno u trenutku njenih najlepših nagona? Zar ne bismo bili lišeni najdubljih radosti? Zar ne bismo bili još nesrećniji?

Osim toga, ljubav je to što jeste. Kada se jako voli, oseća se potreba za kontaktom, za ekskluzivnim posedovanjem voljenog bića. Ljubomora, shvaćena u najboljem smislu te reči, obično sa ljubavu sačinjava jedinstvo. Činjenica može biti žalosna, ali ne može se promeniti po volji, čak ni po volji onoga ko ih lično proživljava.

Ljubav je za nas jedna strast koja sama po sebi stvara tragedije. Ove tragedije ne bi dovele do nasilnih i surovih činova, zaista, ako bi čovek imao osećaj poštovanja tuđe slobode, kada bi dovoljno vladao samim sobom da razume da se loše ne rešava još većim zlom, i kad javno mišljenje ne bi bilo, kao danas, tako popustljivo na zločine iz strasti; ali tragedije zbog toga ne bi bile manje bolne.

Dokle god muškarci budu imali osećanja koja imaju - i promena u političkom i ekonomskom režimu društva nam ne bude izgledala dovoljna da se ona potpuno izmene - ljubav će u isto vreme stvarati velike radosti i velike bolove. Moći će se smanjiti i oslabiti eliminišući sve uzroke koji mogu biti uklonjeni, ali njihovo potpuno uništenje je nemoguće.

Je li to razlog da se ne prihvate naše ideje i da stanje ostane kao do sada? To je kao kad bi neko ko ne može da kupi luksuzni kaput želeo da ostane nag, ili kao onaj koji bi se odrekao hleba, samo zato što ne može svakog dana da jede jarebice, ili kao lekar koji bi odbio da leči izlečive bolesti, jer je trenutna nauka nemoćna pred nekim drugim.

Eliminišimo eksploataciju čoveka od strane čoveka, borimo se protiv glupog privida muškarca koji umišlja da je gospodar žene, pobedimo verske, društvene i polne predrasude, obezbedimo blagostanje i slobodu svima, muškarcima, ženama i deci, širimo znanje, i tada ćemo moći da se sa razlogom radujemo kad više ne bude bilo nevolja osim onih ljubavnih.“